

Bácska Topolán

Ilyenkor, eső után, csak úgy ragad a jóltermő bácskai föld. Alig megyünk tíz lépést, máris le kell ráznunk a talpunkra ragadt sarat, mert olyan nehéz lesz a cipőnk, mintha ólomgolyókat akasztgattak volna rá. Csendes, néptelen uccákon megyünk. A falu vásárnap délután pihen. Készül, erőt gyűjt a nagy munkára, az aratásra.

Ez is, mint a legtöbb bácskai település, jobbágyeredetű. Ma is kevés olyan lakosa van a községnek, aki nem volna paraszti sorból való. A néhány nagy- (már az itteni viszonylatokban nagy) és közép-birtok irányítja a község gazdasági életét. És a politikait. Ahogy végighaladunk a házak során, erről beszélnek a sárkunyhók is. Ez itt a szegényfertály. Akad ugyan itt is egy-egy jómódú gazdára valló porta, de ezek még kirívóbbá teszik az ellentétet.

Arrafelé tartunk, ahol a község az idén ingyen házhelyeket osztott a falu szegényei között. Útközben kísérőinket faggatjuk. Mit tudnak erről az akcióról? Az egyik, — fiatal, családos ember, — szeretett volna házhelyet kapni. Majd csak felépítette volna a házat, ha másképp nem, hát adósságra. Nem kapott. De nem is bánja, hogy nem került ebbe a csoportba.

— Nem háznak való hely ez. Különben majd meglátják.

Közben a szó a részben már megkezdett aratásra terelődik.

— Kevés olyan ember van a faluban, akinek ne lenne része — mondja az eddig hallgatagon mellettünk bandukoló fiatal munkás. — Az idén mégis kevesebb a kereseti lehetőség. Az idej terems sem rosszabb a tavalyinál és mégis . . .

Családos ember. Felesége és féléves fiaeskája van. Ő maga zugiparos. Feleségét is kiviszi az aratásba. No nem azért, hogy agyonkeresse magát. Nem.

— Ki vigyáz a gyerekre addig?

— Anyósom, aki magával is majdnem tehetetlen. Őt is el kell tartanom.

— Na és mennyi a fizetés így, aratáskor?

— Az árpát már levágták. Két napig dolgoztam, aztán ott-hagytam a helyemet. Maguk a gazdák úzik el az embert. Az enyim is azzal fogadott fel bennünket, hogy egy mázsát ad lán-costól és kosztot. De a kosztot csak ezért mondják, hogy kevesebbet fizessenek. Savanyú levesen, hagymán, kenyéren nyúzzák az embert. Ilyen nehéz munkát nem lehet silány kosztot végezni. Eljöttünk. Csak egy kaszása maradt. Az csak a vállát vonogatta, de nem szólt. Neki is megmondtam: gyere velünk, hagyd ott a disznót, lesz még kenyered, ha nem neki dolgozol is. De hiába. Vannak ilyenek . . .

Eleinte lassan, akadozva beszélt, de csakhamar tűzbe jött. Élénk kézmozdulatokkal segítette át magát a zökkenőkön.

— Magyar gazdánál történt ez?

— Magyaránál.

Szótlatlanul mentünk az egyre lejtősödő úton. Miért van az, hogy az egymásrautaltság parancsát mindig csak a legalsóbbak-

kal akarják megértetni? Azokkal, akik akárhányszor ennek jószívvel engedelmeskedni akarnak, rosszindulattal, gonoszsággal találkoznak? Hol van itt a magyar egység? Mikor ismerik fel a másik oldalon is a kisebbségi érdekközösség kényszerítő valóságát?

Teknőalakú uccarészen haladunk át. A tegnapi felhőszakadás folyammá alakította ezt az uccát. Az egyik oldalon az egykori kórház épülete áll magas dombon, hatalmas kerttel övezve. Ez az épület talán évek óta nem látott beteget. Pénz sincs a kitarásra. A másik oldalon a házak völgynek szaladnak és a rájuk zúduló víztömeg folytán állandóan nedvesek. Egész a tűzfalig. Itt is emberek laknak. A falakból kipárolgó betegség tavasszal és ősszel kíméletlenül szedi áldozatait.

Itt már látszik a kiszélesedő uccavégen elterülő lapály. Apró, piroscserepű viskók. A falak mellett keskeny árkok húzódnak. Nem győzik elnyelni a rengeteg vizet, ami az odébb fekvő házak alól lefolyik. Itt-ott kiönt az árok és a pocsolyákban mezítlábas gyerekek tapossák a sarat.

Az új telepen vagyunk. Ezek itt az ingyen osztott házhelyek és a rajtuk épülő új házak. Óvatosan közeledünk a csúszós sárgaföldön, hogy jobban szemügyre vehessük őket.

A sárga, vagy fekete földből vert falak méter magasságig vízeseek. Rossz nézni ezeket a falakat. Várja az ember, hogy melyik pillanatban rognak össze. Pedig néhány héten belül mindegyikbe egy-egy család költözködik.

— Néhány héten belül? Hát nem hagyják pár hónapig száradni? — kérdezzük csodálkozva.

— Kevés a lakás a községben. A magunkfajta ember örül, hogyha a sajátjába költözhet. — Igyekszik megértetni velünk az aratásból most hazajött. — Nem fizet házbért, nem lesz útban senkinek.

Elhallgat. Elgondolkozva néz az épülő házak felé. Mintha újabb érveket keresne az új lakók számára, hogy ilyen gyorsan behurcolkodnak. Aztán csak legyint. Minek itt annyi beszéd?

— Nézzék meg az embereket. Ott már laknak is. — Egy féligkész házra mutat.

Lehetetlen a sáron keresztül odajutnunk. Itt csak mezítláb közlekedhet az ember. Másutt kell kezdenünk. Az egyik tető alatt levő házból kopácsolás hallatszik. Ez az épület a többinél valamivel magasabb helyen lapul a sárban. Így is csak padlódeszka és néhány téglá segítségével juthatunk közelebb hozzá. Az ablakokat még nem vájták ki, csak egy lyuk van az ajtó helyén. Ez is olyan kicsi, hogy négykézláb kell bemásznunk rajta. Bent hasonlóképen jutunk a második helyiségbe. Az egész ház ebből a két helyiségből áll. Szoba, konyha.

A stukatúrt rakják fel. Léceznek. Két férfi meg egy asszony. Köszönünk. Az új tulajdonos lejön a létrán, kérges tenyerét nyújtja felénk. Szorításából érezni, hogy nem vagyunk kellemetlen vendégek.

— Jó munkát — kezdjük a szót.

— Hát ha mindjárt vasárnap is van, a szegénynek dolgozni

muszaj. Akkor dolgozok a magamén, amikor birok. Más munka is van, mert pénz az mindig kell.

— Mikorra számítanak elkészülni vele?

— Legkésőbb két hónapon belül ideköltözöm. De lehet, hogy előbb. Attól függ, hogy kilakoltat-e a mostani lakás-adóm. — Mindjárt tanácsot is kér tőlünk az ő esetére. Kilakoltathatja-e a házigazda akkor, ha a házbért előre kifizette és még nem járt le az idő. A gazda se a pénzt nem akarja visszaadni, se a lakásbau nem tűri tovább őket. Már pörre ment a dolog. A jegyző is őt marasztalta el az ügyben. Úgy látszik, mindenki a szegényebb ellen tör.

— Nehéz a községben lakást kapni. Akinek van kiadó lakása, az nagyon válogatós. Mindjárt megkérdi: van-e család. Ha van, akkor „nem kiadó“. Így aztán inkább a magam portáján élek. Sokat dolgoztam. Amióta csak mozdulni birok . . . De mindent fölélünk. A háztartás sokat megeszik. Aztán a betegség . . . Sokszor szegyélnünk kell, hogy családosak vagyunk . . . Az idén aztán én sem maradtam ki a házhelyosztásból.

— Ingyen kapják a telket?

— A telket ingyen kaptuk, de a költségek, iratás, kérvény, mérnöki díj, meg miegymás kitesznek 162.50 dinárt. Ezt készpénzben kellett kifizetnem.

— Mekkora területen fekszik ez a ház?

— A parcella egy kvadrát és 14 négyszögöl. Ez valamivel több, mint fél kapa.

— És honnan van pénzük a ház felépítésére?

— Adósságra építünk. Anyagot hozzá a fakereskedő hitelez. Jótállás mellett. Aki nem kap kezes, az építeni sem tud. Ha pedig az év végéig nem épít, a telket visszaveszi a község. Így aztán mindenki iparkodik, hogy mielőbb készen legyen. A falverésnél egymásnak segítettünk. De most, hogy már tető alatt van, mindenki a magáét csinálja. Úgy, ahogy ráér. Most már itt az aratás. A kenyérrelvót is meg kell keresni, törleszteni is kell, meg ezt is végezni . . .

Nagy lélegzetet vesz, szinte sóhajtásnak is beillik. Kipirultan néz ránk, hogy a végére ért. A felesége veszi át a szót.

— Bizony, már háromezer dinárba van, de kell még hozzá vagy négy-ötezer dinár, míg lakható lesz. Én is segítek, amit birok. A sógorom, az uram testvére, átjött segíteni egy-két órára, de ha elmegy, ketten maradunk hozzá. Ő is munkára megy — a sógorra mutat — még ma el kell indulnia, mert messze van a föld, ahol aratnak.

Hét-nyolc évesnek látszó, szőke fiúcska jön be. Apjához simulva ránkmosolyog. A gyerekszemek mintha dicsekedve mondanák: „Ez az én apám“. Büszke rá. Az ő apja házat épít. Neki, meg anyjának.

Búcsúzkodunk.

— Fél év múlva, ha erre járnak, jöjjenek be hozzánk. Akkor már rendben leszünk — szól utánunk az asszony.

Alig érünk ki a nyíláson, újra zuhog a kalapács, keményen,

harcosan. Harcos, kemény élet a magyar falusi munkás élete. Harc a kenyérért, a gyerekért, a házért, mindenért. Hogy lehessen itt összefogásról beszélni, mikor azok, akikkel össze kellene fognia, a kenyeret akarják tőle elvenni, mit maszlagoljunk az egyke ellen, mikor a gyerek miatt nem adnak neki lakást? Mit mondjunk akkor, mikor szociálpolitikai intézkedéssel, amiért hálnak kell lennie — a falu szennyesatornájába kényszerítik, s mesterséges melegágyait építtetik ki vele a tüdőbajnak és más nyavalyáknak?

A kalapácsütések zaja még sokáig elkísér bennünket. Valami konok dac érzik ki belőle és biztatás is. Mintha csak tépelődő kérdéseinkre válaszolna. Nem. Nem hagyjuk magunkat, a kenyerünket, a gyereket, az asszonyt.

Sántha Péter

A Szabadsághoz!

*Szép szabadság! óh sehol sincs
E világon oly becses kincs,
Mely tenálad nagyobb volna,
Vagy tégedet kipótolna.
Te könnyíted terheinket;
Ha bú rájja szíveinket,
Biztatsz minket.*

*Az oly madár igen ritka,
Melynek kedves a kalitka:
Bár arannyal van befedve,
Mégsem telik benne kedve.
Bár meg ne kelljen szűkülni,
Mégis mindég fog készülni
Kirepülni.*

*Mit ér, mit ér a rabságban
Kínlódni sok gazdaságban?
Mit ér minden, ha kötelel
Békós lábadon viseled?
Ha a kínos szolgábot vér,
S a rang mit ér?*

*Minden vágy a szabadságra,
Kevés a pénzre s országra;
Több vágy szabadon vitépni,
Mint pénz közt gazdán rab lenni;
Kivált egy bölcs elme mindég,
Egy poéta tüzeesség,
Csak ettől ég!*

Csabai Vitéz Mihály (1773—1805)